

Kathy Kadane kiegészítő megjegyzései

Levél a szerkesztőséghez, *New York Review of Books*, 1997. április 10.

Tisztelt szerkesztők!

Bámulattal adózom Ms. Laber írásának az indonéziai politikáról és a Suharto-rezsim eredetéről. Ahhoz a megállapításához kapcsolódva, hogy keveset lehet tudni a CIA (avagy az USA) szerepéről az 1965-ös államcsínyben és a hadsereg azt követő vérengzésében, szeretném tudomására hozni olvasóiknak, hogy tekintélyes mennyiségű, erre vonatkozó, nyilvánosan elérhető tanúbizonyosság létezik, csak kevésbé ismeretes, hogy a nagyközönség számára miképpen hozzáférhető.

Egész sorozat mágnesszalagon rögzített interjú készült azokkal, akik 1965-ben Dzsakartában az USA nagykövetségét vezették, vagy Washingtonban magas beosztásban működtek megfelelő ügynökségeken. Az interjúk alapján közöltem a történetekről egy sajtótudósítást a *Washington Post*-ban („Amerikai tisztviselők listája segítette az indonéziai vérfürdőt a 60-as években.” 1990. május 21.), s azóta a cikk alapját képező mágnesszalagokat, jegyzeteimet meg egy kis dokumentumgyűjteményt, benne néhány titkosítás alól föloldott távirattal, átadtam a Nemzetbiztonsági Irattárnak (National Security Archive, Washington, D.C.). Ez az archívum egy nem-kormányzati kutatóintézet és könyvtár, amelynek a George Washington University ad helyet.

A meginterjúvolt egykori tisztviselők közt van Marshall Green nagykövet, Jack Lydman, a követség helyettes vezetője, Edward E. Masters politikai tanácsos (utóbb nagykövet), Robert Martens (az indonéziai baloldallal foglalkozó elemző, aki Masters felügyelete alatt dolgozott) és a Központi Hírszerző Ügynökség (akkori) távol-keleti területi igazgatója, William Colby.

A magnófelvételek a beszélgetésekről készített jegyzetekkel együtt tanúsítják, hogy az Egyesült Államok olyan kényes – több ezer baloldali, kommunista és nem kommunista nevét tartalmazó – információval látta el az indonéz hadsereget, amelyet aztán a véres embervadászat során használtak föl.

Volt még néhány, az USA beavatkozásának és a gyilkosságokban való bűnrészességének mélységét szemléltető egyéb részlet, amelyekről értesültem a nagykövetség egykori csúcsvezetőitől, de eddig nem publikáltam. Például, az USA kulcsfontosságú logisztikai eszközöket szállított sürgős hajórakományként az utolsó percben, amikor Suharto már a roham megindításának kockázatos döntését mérlegelte. A Pentagonon, hogy meggyorsítsa a csapatmozgásokat Indonézia hírhedten rossz útjain, dzsipeket küldött, ezekkel együtt „tucat- meg tucatszámra” tábori rádiókészülékeket, amelyeknek hiányát látta a hadsereg. Ahogy

Ms. Laber észrevételezte, az USA (nevezetesen a Pentagon) „fegyvereket” is szállított. A táviratok tanúbizonysága szerint, ezek rövid hatótávolságú, emberölésre alkalmas kézi lőfegyverek voltak.

A rádiókészülékekkel való ellátás volt talán a leginkább árulkodó részlet. Ezek nem csupán a harcmezőn történő kommunikálást szolgálták, hanem egy tágabb amerikai hírszerző művelet elemét is alkották, amelyet az embervadászat előrehaladtával dolgoztak ki. Az egyik korábbi nagykövetségi tisztviselő szerint, a Központi Hírszerző Ügynökség nagy sietve küldte a rádiókészülékeket – a csúcsmínőségű Collins KWM-2 jelzetű nagyfrekvenciás, egyoldalsávú adó-vevőket, a legnagyobb hatósugarú hordozható egységeket, amelyek azidőtől a civilek számára kereskedelmi forgalomban beszerezhetők voltak. A rádiókat a Clark Field támaszponton, a Fülöp-szigeteken tárolták, s az US Air Force szállította titokban Indonéziába. Ott pedig a Pentagon munkatársai hordták el közvetlenül Suharto – rövidített betűszóval KOSTRAD-nak nevezett – főhadiszállására. A rádiókészülékek roppant nagy lyukat tömtek be a hadsereg híradós fölszereltségében: abban a válságos időben semmilyen eszköz nem állt a csapatok rendelkezésére Jáván és a többi szigeten ahhoz, hogy közvetlen beszédkapcsolatba lépjenek Dzsakartával.

Miközben a nagykövetség azt nyilatkozta az újságíróknak, hogy az Egyesült Államok nem rendelkezik a hadműveletre vonatkozó információval, ennek az ellenkezője volt igaz. Legalább két hírforrásból volt értesülése. Heteken át, amíg áramlottak az amerikai listák a hadsereghez, a nagykövetség tisztviselői szabályos időközönként titokban találkoztak Suharto földérítő egységének embereivel, avégett, hogy megtudják, kiket tartóztattak le vagy öltek meg. Amellett az USA általánosabban is informálódott a hadsereg rádióadásainak rendszeres figyeléséből. Az egykori amerikai tisztviselők szerint, heteken át, amíg csak folyt az embervadászat, figyelték az USA által szállított rádiók sugárzását, lehallgatva egyebek között a Suharto-féle földérítőegységektől a helyszínen egyes személyek megölésére kiadott parancsokat is.

Azt is elmondták, milyen módszerrel végezték a lehallgatásokat. A mobil rádiókészülékek a KOSTRAD előtt fölállított nagy, hordozható antennához közvetítették adataikat (ezeket szintén sebtében szállította le az USA – amint elmondták, egy C-130-as repülőgéppel). A CIA gondoskodott róla, hogy a hadsereg által használandó frekvenciák jó előre ismereteseek legyenek a National Security Agency előtt. Az NSA egy délkelet-ázsiai helyszínen fogta az adásokat, elemzői pedig lefordították és értelmeztek ezeket. A lehallgatott szövegeket ezután továbbküldték Washingtonba, ahol az ottani elemzők egybedolgozták a nagykövetségről érkezett jelentésekkel. Az egyesített jelentések, lehallgatások, valamint „humán” hírszerzői értesülések szolgáltatták az alapanyagot ahhoz, hogy Washington folyamatosan végezhesse

a baloldali szervezetek, egyebek között az Indonéziai Kommunista Párt, a PKI fölmozsolására indított embervadászat hatékonyságának értékelését.

Néhány szót még az amerikai névjegyzékek viszonylagos fontosságáról. Úgy látszik, a CIA 1965 előtt valamilyen hozzáféréssel rendelkezett a PKI-re vonatkozó hírszerzési kartotékokhoz, amelyeket akkor az indonéziai hadsereg S. Parman vezérőrnagy által irányított G-2 ügyosztályán őriztek. CIA-tisztviselők még a puccsot megelőző években kapcsolatba léptek Parmannal – egy hajdani amerikai tisztviselő elmondása szerint, akinek szerepe volt ebben az ügyletben (Parmant megölték a puccs során) – egyebek közt a PKI-re vonatkozó hírszerzési anyag ügyében. Az említett egykori tisztviselő, akinek az elbeszélését mások, akikkel interjút készítettem, úgyszintén megerősítették, azt mondta, hogy az indonéz listáit vagy kartotékjait nem tartották megfelelőnek az amerikai elemzők, mert ezek „országos” szinten azonosították a PKI vezetőit, ám nem voltak képesek ezerszámra azonosítani azokat, akik regionális vagy városi-községi szinten irányították a pártot, vagy akik titkos alkalmazottai voltak, vagy egyéb beosztásuk volt, például a pénzügyeket intézték.

Amikor e nyilvánvaló nem-megfelelés lehetséges okáról Marshall Green volt amerikai nagykövetet kérdeztem egy 1989 decemberében készített interjúban, a következőképpen jellemezte saját fölfogását:

Tudom, hogy sokkal több információnk volt, mint maguknak az indonéziaiaknak. [...] Először is, meglehetősen veszélyes lett volna [az indonéz katonaságnak ilyen listát összeállítania], mert a kommunista párt mindenütt jelen volt, és elkapta volna [a hírszerzési gyűjtőket] [...] mert ott voltak az előretolt embereik [a fölöttük között, akiknek egyike-másika a PKI-val rokonszenvezett]. A légierőnél halálbüntetéssel járt volna ilyen csinálni. És alighanem igaz volt ez a rendőrségre, a haditengerészetre is – a szárazföldi haderőnél pedig a körülményektől függően. Véleményem szerint, amikor kitört ez a dolog, a hadsereg valósággal éhezett az értesülésekre arról, hogy ki kicsoda [a PKI-ben].

1966 végén az amerikai adatértékelések, összevetve az amerikai névjegyzékeket a letartóztatottokról vagy meggyilkoltokról szóló jelentésekkel, kimutatták, hogy a hadsereg szétzúzta a PKI-t. Ez általánosan nagy megkönnyebbülést eredményezett. „Senki sem törődött” a mérsárlással és a tömeges letartóztatásokkal, mert az áldozatok kommunisták voltak, mondta nekem az egyik washingtoni tisztviselő.

(Fordította: Csala Károly)